

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3.

Fylke: Selsmark

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Mo

Emne: Brynet.

Bygdelaq: Skapså

Oppskr. av: O. O. Bergland

Gard: Bergland

(adresse): Søndalsverk

G.nr. 63 Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

(Etter far og Halvor Hagås) Steinar Kollkjen 68 år.
avlidne. Kollkjen, gardsarb.

SVAR

1. Her i bygdi og i heile heradet seier vi: bröni og å bröne (eit bröni). Ordet hein er kjent; men ikkje brüka til vanlegt namn. I gamle dagar brüka dei nokre lange bryne med ei küle i enden, kanskje dei vart kalla: hein. Det måtte vera eit veldigt arbeid å laga til slikt eit bryne med handtak på. Dei strädde sand på ein stein og gnika so brynet abt og fram til det vart slett. Var sanden kvass, gjekk det ikkje so radt seint når dei brüka vatn til. Ved Gausbuvatn er so god sand. Der skal vera ein stein som dei i gamle dagar slipa eller som dei seier her: nika bröne på til dei vart slette og laga som dei vilde hava dei. Det var vel soleis dei laga til küla eller handtaket og. Trüleg var det: hein. (ein hein).

2. Det vert helst brüka bryne av naturstein frå Eidsborg, og det hev det visseleg vore fleire hundra år her i bygdi. Kunststein er brüka litt av i dei siste åri; men dei fleste likar best naturstein.

i gamle dager da de hadde god tid,
 reiste ofte en til Trondheim og kjøpte
 bryggerier for flere med en gang. De
 til å foka ut bryggerier for seg. Det var
 en som var god til å foka ut bryggerier,
 var det en liten levering for ham. De var
 der bryggerier til handelsmennene og de
 kjøper godt der alt det. Det er bedre i Trond-
 berg det finst bryggerier her i Trondhjem.
 3. Om lag alle reidkap til å foka på
 rund slippet. Det aller beste her der
 foka å foka om reidkap på ei rund
 skive med smørspinn på. Det er på
 vest der kveste med brygg. Det er reidkap
 sega der det vekt med bryggerier. Trond-
 herne bruker mykje å foka reidkap
 med, haggarn og anna stoff på en flat
 bryggerier det til et bestykte. De den
 anstien foga brygg stoff på reidkapen,
 og var der bruker seg, kan de holde seg
 kveste foga; men at og til ma de på de
 reidkapen og å foka best brygg-fallen.
 de kallar. Oppkjøping der de foga her i
 foga.

gran-nutur dei laga til det. Spen^x og
 alt var av tre, og når dei slipa hadde
 dei sand på treskiva, men ikkje vatn.
 Tynsteljåene var ùmeisla og noko tykkare.
 Slipeljåen er meisla d. v. s. ei tykkare reit
 i bakken på låen for å gjera han sterkare
 stivare og meir stö. Elles er slipeljåen meir
 tünnslegen og lettgjord enn tynsteljåen. Når
 dei syntte deiga dei låen fyrst, d. e. dei
 kika han rau so stålet vart blautt og mjukt.
 Når det var gjort, la dei han på eit lite sted
 dei kalla dengse-sted og kaldbanka han so
 egga vart tünm og fin. Til slutt herde dei
 han. Det var nok helst ein övd smed som ut-
 førde arbeide. Smie var det på kvar gard, og
 smeden for då frå gard til gard og syntte lå.
 Det vart helst gjort i håballen, so låene var
 ferdige til slätten. Dei hadde ei kasse som
 var gjord til å hava låene i. Den likna litt på
 eit gammalt feliskrin. Ein gamal smed dei
 kalla Halvor Niveltkjing gjekk ibring og smia
 lå då far var ung. Han måtte då ha ein
 smed-dreng. Når han smia, kommandera han:
 "titt farr, hardt farr, titt farr, hardt farr,
 eggjar dymne, eggjar gluggje, titt farr, hardt farr."
 Nokon flink smed var ikkje Halvor, sa dei.
 Det var ùmeisla slipeljå, han smia.

5. Nokon slipesstein som den her er
 nemnd, er ùkjend her i bygda. Å kvessa
 egga på ein liggjande stein bli helst kalla
 byrne her i heradet. Det er berre på ein stein
 som sviv ründt, ein slipaar. Liggjande
 byrnesstein vert snautt brüka no utan det
 so er snikkarane. Slipessteinen künde dei
 x akselen.

8. Skrifteviser- og klangviser. Det der gamle
er over nar dei skapar. Digt skapar dei

og so vi eger med gode. (En gavende, si skrive-
a dege gavende min over boken på gjen-
gode eller på gode. Jorden gavende gjen var
vri gjen or kage eller til a vrid eger med
og vinn gja-kunde. Den bruke dei nar dei
dei si si si si kløgt gjen dei kalla gavende
kald var si. Endan ar skrifteviser hadde
dei kunde bruke ama hardt si og, men
vera ar si og so anda med nem god vand.
dei skrifteviser. Skrifteviser skulde hald
bruke dei eger si ar si. Digt gjen kalla
7. De bruke dei beste si konge, men gjen
i skuld.

med kan om kantsaga-kvelden. Og gjen gjen
si skulde, og enda kunde han saka seg
Den de beste viser med gjen gjen i skulde.
marking beste gjen, kvikke seg i skuld.
Og dei skulde vera gode til a konge. En de
var klen avdi han make skulde so ofte.
Nu gjen dagar. Digt gjen dei skulde gjen
er ingulde. Digt gjen bruke dei i
gjen eller i 3 kinnar bruk nar det vilde
en nar a skulde. Det varlike er a skulde
kunde dei de beste dagen med same gja
vera hardt a gjeida for kinnar. La mgt
er. Or det gjen gjen og skulde, kan det

6. Det kjen ingje an på kalle skulde
skulde er mæle gjen.
skulde eller med ein bok nar ved bua.
skulde på skulde gjen. Det si de han ved
gjen med seg på eller til skulde gjen

med orvet på. Feste greidone er ikkje i vegen for slipinga; men orva er for tunge; ein greider ikkje å halda ljåen stillt nok på slipeskeiven. Egga held vi imot oss her i heradet, når vi slipar.

9. Enden av støttorvet set vi millom låra og legg høgre foten om venstre, slik at orvenden vert halden fast i skrittet. Ljåen snür ein til høgre, tek i bakken med venstre handa og bryner med den høgre. Langorvet set ein ikkje millom beina, men legg orvet mot høgre sida, snür ljåen til høgre, tek med venstre handa i bakken og bryner med høgre. Ljölve bryninga er likt for bae ljåslaga.

10. Brynekoppen kallar vi skåppe (ein). Den bli helst laga av tre, mest tyri, men ogsa av andre treslag. Tyrr vava dei skåppen. Dei flette lange naverstrimlar og veivla dei ründt skåppen utanpå, og over naverendenen pålugga dei ein lerbappe. Når dei vava skåppen, sparakk han ikkje. Lurre brukar ogsa skåppe av blekk, men ingen av ler.

11. Er heilt ukjent her i bygda.

12. Tyrr hadde dei mykje ei reim ründt livet til å hengja skåppen i, skåppereim. No hengjer dei han helst i høgre baktümme eller i buksetümme på høgre sida eller ein jarnkrok som er fast i ei lykkje i skåppen.

13. I skåppen brukar dei å ha vatn; di for må skåppen vera tett. Olje vert ikkje bruka. Brynet stikk dei i skåppen og soleis vert brynet fuktig anten det er kunstbrynet eller av naturstein. At bryna kurt er mykelaust. Strjúkke

285

17. Mytten av byggeskinneren vert her helst kal-
la aadd, byggeskinner-aadd. av skipeskinneren

heiter det skipeskinnergult.
15. Eg har høyrd at skipeskinnergult har vore

brukt i hestear som ikkje vilde grei att, og
at det var godt. Ringorm har ikkje vore

her i bygda for nylig.
16. Der aldeis høyrd om det.

17. Nar byggeskinneren var hard, sa dei han
i ei gamal munnrekkje som dei sette fyr

pa. Ommærkva brenn smalt ~~at~~ det vart
ikkje noton hog vorende. Bruka dei stik

varme, sprakt skinner. Var skipeskinneren
hard, grov dei han med i sandfalken og sit

han bygga noton rikar der. Eg har ikkje
høyrd dei grov dei med i jorda. Ommær-

kva marte ha ståt agde marte av
skulle ha vore god. Dingen brunde kva med

18. Eg har ikkje høyrd noton slik regle her.

19. Her har dei vort i skapen og spilt
dei sa der: Eg ma ha meg skapperen.

Ein sa bygge sa: Eg ma ha marte vort
i skapeskinner min. Her sa skap-

noton i skaden for skape. (Offarsholde = skap-
noton. Skappe = skope. Dae er kankinn).

20. Ofte vore har eg ikkje høyrd
hernd.